

Téglajegyek és sírhelyjegyzések is segítettek a szalézi templom és kriptá építését

Közel háromezer ember nyugszik a szombathelyi Szent Kvirin Szalézi Plébániatemplom kriptájában, a sírhelyek nem néhány évtizedre, hanem örökre szólnak. A templom alapkövét 1932. május 5-én tették le, miután januárban egy régi téglagyári gödörben megkezdődött az építkezés a város déli részén, a Jáki út és a Brenner Tóbiás körút kereszteződésénél. A kriptát már 1932 októberében felszentelték. Tervezője Foerk Ernő volt, akinek ugyanabban az évben történt halála után Brenner János vette át a tervezést, és irányította az építkezést, amelyet vállalkozóként Kopfensteiner Manó vezetett. Az ókeresztény bazilika stílusát követték, az ornamentikában román elemek érvényesülnek. A templom hat éven át épült, jelentős részben adományokból, kamatmentes banki kölcsönök, állami segélyek támogatásával. Az építkezés segítésére ún. téglajegyeket is kibocsátottak. Ezt a város a saját költségvetéséből megtoldotta, és bevállalta az épületnek helyet adó Mező utca meghosszabbítását és csatornázását is. Az először elkészülő altemplom sírhelybérleti díjai is hozzájárultak ahhoz, hogy folytatni lehessen az építkezést. Habár 1938-ban adták át a templomot, az altemplomban már jóval korábban miséztek, hiszen a temetési szertartásokat itt tartották. Eleinte csak koporsós temetkezés volt a kor szokásainak megfelelően. Az elhunyt fakoporsóját még egy fémkoporsóba is behelyezték a bent zajló kémiai folyamatok miatt, és a duplakoporsót temették a falba, márvány vagy mészko előlappal. A kriptá nagy részében e koporsós temetkezés keresztfolyosóit látjuk, a leghátsó, újabb traktusában urnafalat hoztak létre. Az 1980–90-es években változott a szokás, amikor az emberek nagyobb számban a hamvasztásos temetkezést kezdték választani, ezért volt szükség az urnahelyekre. Az altemplom Brenner-falában van a sírhelye a meggyilkolt rábakethelyi káplánnak, a vértanúként tisztelt Brenner Jánosnak, de itt nyugszik például századforduló neves mérnöke, Weiss Oscar Jakab, dr. Vukán György zeneszerző, jazz zongorista, fogorvos is. Több nyughely a Nemzeti sírkert része – amely virtuálisan összefogja a magyar történelem és kultúra jelentős alakjainak sírhelyeit –, így dr. Pável Ágoston szlovén származású polihistoré, Országh László szótáríróé és Tóth István szobrászművésze is ezt a védettséget élvezzi.

A szalézi kriptában kapott helyet örök nyugalmához Ádám László (1892–1977) szalézi szerzetes pap, az első szombathelyi igazgató-plébános, aki a rend tartományfőnöke is volt 1950–1952 között, és a Magyarországon bontakozó szalézi élet fellendítőjeként tartják számon. Fordított, tanított, prédikált, nagy kezdeményezéseinek egyik mementója a szombathelyi Szent Kvirin templom, amelynek 1939-ben – egy

évvel az átadás után – írta meg a történetét. A kiadványban lejegyezte, hogy 1938. június 3-án hozták át ünnepélyesen az ereklyéket a Székesegyházból a templomi főoltár számára, köztük Szent Quirinus és Bosco Szent János ereklyéit. Ádám László azon a nyáron a következő a kriptatemetéseket jelentette be: Nagyabajomi Sólyom Ernő m. kir. kormányfőtanácsos, miniszteri tanácsos Budapestől, Magyar Gyula kántortanító, Fábry Ilona állami tanítónő, Fölkel Ödön igazgató, dr. Sólyom Ervin ny. kir. ügyész Szombathelyről, Pospischl Zsigáné Martonffy Sári, uradalmi intéző neje Tarodházáról, Csajtay Jánosné Ajkay Hermina háztulajdonos, Pittroff Aladár tüzértábornok, Görög Lajos asztalosmester Szombathelyről. Ruff János neve mögött ez áll: exhumálás (valószínűleg a Szent Márton temetőből hozták át). Velük együtt a kriptában eltemetettek száma 70-re emelkedett.

Az igazgató-plébános azokat a személyeket is név szerint felsorolta, kik tettek sírhelyjegyzéseket, akik „maguktól elvont összegeket” ajánlottak fel ilyen módon, „áldozatos jóságuk megnyilvánulásaként”. Ezekkel a lejegyzett sírhelyek száma 219-re nőtt. A kapott ajándékok között megemlítette, hogy dr. Géfin Gyula teológia tanár Szent Quirinus első bazilikájából származó márványdarabot ajándékozott eme második bazilikának, amely értékes emlék az egykori áldoztató rács oszlopfője fölött látható. Feljegyezte azokat a pénzintézeteket és egyéneket, akik kamatmentes kölcsönökkel járultak hozzá az építkezéshez, illetve misealapítványokkal, temetési költségeik megelőlegezésével segítették a munkafolyamatok előrehaladását a kritikus napokban. Ádám László krónikájából kiderül, a templom az átadáskor még nem volt teljesen kész, hiszen így fogalmazott: „Szeretnénk lépésről lépésre befejezni a bazilikát”, és „még feladat teljesen kiképezni a kriptát”. Ezért a sírhelyeket már eddig előjegyzőkhöz fordult, hogy jegyezzenek ablakot, padot és más berendezési tárgyat is, valamint cselekvésre buzdította azokat, akik évek óta készülnek sírhelyet váltani, de még nem tették meg. Az igazgató-plébános írásában foglalkozott azzal is, ami a közkeletű gondolat volt Szombathelyen már a 30-as években, hogy a városi köztemetőt (a Szent Márton temetőt) hamarosan bezárják, máshol kellene gondoskodni a hozzátartozók sírhelyéről, sőt azt is felvetette, hogy talán sokan lesznek, akik a szalézi kriptakápolnában fognak további nyugvóhelyet biztosítani halottaik számára. Leírta, hogy külön erre a célra már készen vannak a csontfülkék, megfelelő ládikákkal és zárólapokkal. Kitér arra, hogy a sírhelyek és csontfülkék megváltási árát részletekben is ki lehet fizetni. Arra inspirálta továbbá a munkatársait és az alapító jótevőket, hogy tartsanak szemlét itt a városban és a környéken, keressék meg a magányos embereket, az utódok nélküli párokat, és nyerjék meg őket ennek az ügynek, hogy még életükben rendelkezzenek a temetésükről. A népszerűsítés sikerrel járt, ma már több mint 2500 ember nyugszik itt.

Az altemplomban Csány Péter szalézi szerzetes, plébános a vezetők. Ülünk a kriptá vasajtója előtti padon (a templom hátuljánál, a Brenner Tóbiás körút felől), és az atya arról mesél, hogy a szaléziak 1929 szeptemberben jöttek Szombathelyre, és már novemberben átadták, felszentelték a rendházat, amit azért neveztek el a sárvári dr. Vass Józsefről (pap, prépost, miniszter), mert ő irányította ide a legtöbb ado-

mányt, hogy mielőbb elkészüljön. Báró Ambrózy Teréz indítványozta, segítette a veszélyeztetett fiatalok szeretettel nevelésének, tanításának küldetésével az itáliai Torinóban 1859-ben alapított rend szombathelyi letelepedését, miután korábban mélyen megérintette őt az a Don Bosco-i gondolat, hogy „Lelkeket adj nekem (Uram), a többit vedd el!” A bárónő nem ment férjhez, nem született gyermeke, így a szaléziak tevékenységére tudta azt mondani, hogy „ez az életem hiányzó része, ezt akarom megvalósítani”. Péter atya ezt a mondását alkalmazza: „Ha a lábamat térdig kell is koptatnom, betelepítem ide a szaléziakat.” Ambrózy Teréz a Vas megyei Tana településen lakott. (Tanakajd község csak 1939-ben jött létre a két őskor óta lakott falu, Tana és Kajd egyesítésével.) Otthon is, Szombathelyen is – ahol csak tudott – jótékony cselekedeteket végzett a szegények körében. Mikes János püspök szívesen fogadta a szaléziakat, Boda László, a székesegyház főplébánosa is támogatta a rend letelepedését. Hat szalézi érkezett ide, köztük az alapítónak számító Ádám László, az első igazgató és plébános, akiről 2010-ben utcát is neveztek el Szombathelyen.

A jó melletti elkötelezettség, az emberi értékekre való nyitottság szellemiségében élő rend első képviselői 1913-ban érkeztek hazánkba, országszerte nyitottak házakat, iskolákat, diákotthonokat. Szombathelyen 1930-ban alapították meg a szalézi egyházközséget, Mikes püspök pedig rögtön kifejezte óhaját, hogy létesüljön templom, 1932-ben már le is tették az alapkövét. 1935-ig a rendház színháztermében volt a „szükségtemplom”, a miséző hely, a halotti miséket pedig már az alapköletétel évében részben elkészült altemplomban tartották. A rend 1950-ig működött Szombathelyen, akkor a szaléziakat Máriapócsra deportálták, és a Szombathelyi Egyházmegye átvette a templomot, de nagyrészt meghagyta a szaléziak saját szertartási hagyományait. Ha a templom javára felajánlottak valamit, annak felhasználási céljáról mindig egyeztettek a rejtekben működő szaléziakkal, így az Újpesten meghúzódó Ádám Lászlóval is.

Péter atyától megtudjuk, amit ő elbeszélésekből ismer: az altemplom ezen eredeti bejárata a szocializmus idején be volt falazva. Akkor a bazilika Szalézi tér felőli (korábban Ifjúság tér) főbejáratán lehetett be- illetve lemenni, a templombelsőből azon a csigalépcsőn, ami az épület különböző szerkezeti egységeit összeköti, és felfelé menendő a kórusba vezet. De mivel a kripta főbejáratának ezt az északnyugati (Brenner Tóbiás körút felőli) ajtót tervezték, amikor 1989-ben visszajöttek a szaléziak, rögtön kibontották. A meglévő vasajtót csak le kellett újra festeni. Érdekes, hogy a hosszanti mintasor egyenlőszárú keresztekben áll, minden második a már az őskori és ókori művészetben is alkalmazott szvasztika vagy napkerék (szanszkrit szó, jelentése: jóléthez köthető kicsi dolog, a kereszténység feltámadás jelentésben alkalmazza), amelynek szárai derékszögben megtörtek. De nem a sarkára fordítva áll a kereszt, mint ahogy a nemzetiszocializmus tette meg a maga számára jelképpé, hanem az eredeti rajzolat szerint, a vonalak vízszintesek és függőlegesek, így tűnik fel az ázsiai, európai, afrikai és indián kultúrákban, hol díszítésként, hol vallási szimbólumként, jóserencsét és halhatatlanságot jelentve. 1932–38 között, amikor a szalézi templom épült,

még feltétlenül ebben a jelentésben használták. (A második világháború óta Európában kerültek a szvasztika használatát, mert náci jelképként lett közismert.)

Belépünk az altemplomba, az ajtó mellett balra lent látható az 1932. május 2-án letett alapkö emléktáblája. Péter atya hozzáfűzi: talán triviális, de egy templom építése az altemplommal kezdődik, ami ebben az esetben úgy is értendő, hogy az itt temetkezési helyet váltottak adományokból is. Mint mondja, több tucat olyan sírhely van, amelyen van név, de nincs rávésve a halál időpontja. Elképzelhető, hogy megvették a sírhelyet, aztán később emigráltak, vagy az utódok nem tudtak a szerződésről. Az 1930-as évek előtti halálozási időpontokból az is kitűnik, hogy a Szent Márton temetőből is hoztak át ide elhunytakat az 1932-től működő szalézi kriptába, mert már akkor probléma volt, hogy a kétezer éves sírkert megtelik, be fogják zárni. (Erre végül is 1962 végén került sor.)

Először a kriptaoaltárhoz megyünk, egyszerű, de emelkedett stílusú a kegyeleti hely, hűvös eleganciáját művészeti alkotások kapcsolják az emberi érzésekhez: a gyászhoz, fájdalomhoz, veszteséghez, vigasztalódáshoz. Az oltár pizskei vörösmárványból készült Kondor József Fiai kőfaragó mesterek műhelyében, klinkerrel kombinálva. A hozzá tartozó szobrok (Mater dolorosa, Via dolorum) Mayer Sándor akadémikus szobrász műterméből valók. A díszes gyertyatartók a valaha volt Sabária Kerámia Gár (Szombathely, Rajnis utca) termékei, Petróczy Gyula és munkatársai alkották. A kriptaaajtók és ablakrácsok Klonkay Gyula Fiai mulakatos mesterek műhelyéből kerültek ki.

Elindulunk a kriptá keresztfolyosóit sorra járni, az altemplomban nyugvó, kiváló közéleti személyiségek sírhelyeit keressük. Itt nyugszik az a hölgy, Kovács Erzsébet, aki ugyan nem volt híres, de adományával finanszírozta, hogy 1965–67-ben Radnóti Kovács Árpád neves festőművész megfesse a bazilika oltárképeit.

A bejárat utáni első elágazásban balra-jobbra világi méltóságok és magasrangú papok sokasága nyugszik. Jobb oldalon lent, a padozatban Weiss Oscar Jakab (1873–1936) okleveles mérnök nyughelyét készítették el. Eleinte vasútépítésben dolgozott, 1896-ban ő volt a szakaszmérnöke a Veszprém–Dombóvár vasútvonalnak. 1900-ban lett a Magyar Aszfalt Rt. darnai bányájának főmérnöke, majd Szombathelyre jött, irodát nyitott. A háború alatt a pozsonyi hadtestnél szolgált, száz százalékos rokkantként tért haza. Tagja volt Vas vármegye törvényhatóságának, Szombathely város képviselő testületének, az izraelita hitközség elöljáróságának. Elnökölte a Magyar Építészek Egyesületének szombathelyi fiókja mérnöki szakosztályát.

Az egyik dupla koporsós sírhelyen Rauscher Miksa (1850–1934) építész tért örök nyugalomra a feleségével. Rauscher Miksa Bécsben tanult és dolgozott, 1885 körül jött át Magyarországra, Éhen Gyula és Brenner Tóbiás polgármestersége idején alkotott Szombathelyen. Pártos Gyulától kapta az első munkáit, aki a 11-es Huszár úti laktanyát tervezte, és Rauscher Miksát bízta meg a helyi képviselővel, az építkezés vezetésével. A Hegy (mai Gagarin) utcában építette fel a saját tornyos polgári palotáját, amely a háború alatt elpusztult, de építéskor számos megrendelőt vonzott az akkor kiépülő villasoron. Rauscher Miksának köszönhető számos jelentős köz-

épületünk, így a Premontrei Gimnázium (1893–94) és rendház, az Ernuszt kripta (az Ernuszt család mauzóleuma Oladon található, historizáló, szecessziós műemlék), a Szombathelyi Általános Takarékpénztár, és a Kioszk (1905) gyönyörű épülete, ami a századfordulós békeidők egyik jelképe volt. Rauscher Miksa volt az, aki már 1920-ban tartott előadást a városházán az új köztemető szükségességéről, amely gondolat már az első világháború idején felmerült. A megnövekedett lakosság és a háborúban elesettek magas száma már akkor jelezte: a Szent Márton temetőben hamarosan nem lesz elég hely. Az építész hangsúlyozta a közegészségügyi szempontoknak való megfelelést, a temetői ravatalozás bevezetését. A Jáki úti temető területét kijelölték, és mérnököktől kértek terveket a rendezésére, ezeket Rauscher Miksa ismertette. Szorgalmazta, hogy mielőbb adják át az új temetőt, amelyet azonban hivatalosan 1963. január 1-én nyitottak meg.

Péter atya felhívja a figyelmet azokra a sírfeliratokra, amelyekben a szaléziak hagyományos Mária-tiszteletére jellemző módon jelenik meg a Szűzanya, mint például özv. Garay Károlyné Bereda Ilona (1854–1931) márványtábláján: „Mária, keresztények segítségé, könyörögj érettünk!” Kiemeli azokat a diákokat, akik Szombathely 1945. március 4-i bombázásakor veszítették életüket. Köztük Pintér Viktor VII. gimnazista tanuló még az első traktusban, hátrébb Fehér László és Börönte István V. éves piarista szerzetes növendékek, akiknek emléktáblája is van a Székesegyháznál a várközben, ahol meghaltak, menekülve a bombák elől.

A ravatalozónál lévő elágazásban a Brenner család tagjai nyugszanak, akik 1944-től temetkeznek ide. A Brennerek között sok mérnök volt: az építőmesterek hat generáción át örökítették a Brenner János nevet és az építész foglalkozást. Érdekesség, hogy közülük az első három nemzedéknél (Brenner III. Johannes, Brenner IV. Johann, Brenner V. János) a Batthyányak szerepelnek megbízóként.

Építkezési vállalatot Brenner IV. Johann alapított az 1850-es évek végén. Stirling Catharinát vette nőül, akinek anyanyelve még német volt. Hat gyermekük adta a família első olyan generációját, amelyben megerősödött a magyar identitás, és ez a névhasználatban is megmutatkozott. Brenner V. Jánost (1847–1908) 1876-ban vette be az apa a cégbe, amely így az első fiú tulajdona lett, és halálával meg is szűnt, mert neki nem volt gyermeke, hogy továbbvigye. Brenner V. Jánost még a Szent Márton temetőbeli családi kriptában helyezték el, de ennek háborús károsodása miatt 1944-ben az összes elhunyt családtagot áthelyezték a szalézi altemplomba, azóta minden Brenner temetés itt történik.

Ide temették Brenner V. János testvérének, a tízgyerekes Brenner I. Tóbiás (1850–1919) polgármesternek egyik fiát, Brenner VI. János (1891–1956) építésszt is, aki a szalézi rend tanoncotthonát tervezte, illetve befejezte a Szent Kvirin templom tervezését. Az ő nevéhez fűződik a Faludi Ferenc Reáliskola (a későbbi tanárképző főiskola, ma ELTE Savaria Egyetemi Központ főépülete), az állami tanonciskola (később gépipari technikum, ma SZMSZC Gépipari és Informatikai Szakgimnázium), a kórházbóvítések Szombathelyen, Kőszegen és Celldömölkön. Három gyer-

meke közül Brenner VII. János (1927–1997) építész írta meg a családtörténetet. A Drezdai Műszaki egyetem tanára volt, a városépítési tanszék vezetője.

De itt nyugszik Brenner I. Tóbiás polgármester tizedikként világrajött, gépészmérnöknek tanult József (1903–1960) fián keresztül született két unokája is: Brenner II. László (1930–2005) répcevisi plébános és Brenner VIII. János (1931–1951), a rendkívül fiatalon életét vesztett rábakethelyi káplán, aki gyilkosság áldozata lett. Testvérük, a harmadik fiú, Brenner II. József (1935 –) még él, idén gyémántmisés pap. 1996-tól püspöki helynök és főesperes volt, Vasvár-Szombathelyi káptalan kanonokja, címzetes apát, 2010-től nyugállományban a Szombathelyi Egyházmegye spirituális, majd 2011-től a Veszprémi Boldog Gizella Szeminárium spirituális.

A família vértanú halottjának, Brenner VIII. Jánosnak a boldoggá avatása folyamatban van. A szalézi templomban az oldalhajó képsorozata emlékeztet rá, újabban pedig a Szily János Egyházmegyei Gyűjteményben létrehozott kiállítás mutatja be élettörténetét, a tárlaton élethű modellje azt a ruházatot viseli, amelyben 32 késszúrással Rábakethelyen megölték. 2017-ben, halálának 60. évfordulóján a Szombathelyi Egyházmegye Brenner János emlékévet hirdetett, ennek jegyében két szobrot is avattak a tiszteletére (a Brenner János Általános Iskola és Gimnázium udvarán és a Püspöki palota oldalfalán), és kiadvány jelent meg, amely bemutatja az élettörténetét.

Péter atyától megtudjuk: a szalézi templom a vértanúk temploma is, eredetileg névadója, Szent Kvirin okán. Mikes János püspök azért is támogatta a rend szombathelyi letelepedését, hogy felélesszék a kereszténység első neves mártírja, a Perint patakba fojtott siscia-i (ma Horvátország) püspök iránti tiszteletet. Még egy mártír lelt örök nyugalomra a szalézi kriptában: Blázovich János (1888–1946) kópházi plébános, akit a háború után agyonverték az oroszok. *Blázovich János* Répcesarudon született 1888. jún. 17-én, Szombathelyen halt meg 1946. márc. 13-án.) Pappá szentelték 1913. jún. 29-én, majd segédlelkész lett Gyömörén, 1914-től tábori lelkész, 1918-ban Beleden, 1919-ben kisegítő Kópházán, 1924-ben adminisztrátor Horvátjárfalun, majd 1925-től plébános ugyenezen a településen. 1935-től haláláig kópházi plébános, 1941-től egyházmegyei cenzor volt.

Sírfelirata szerint e kriptában nyugszik dr. Szabó István (1877–1957), volt városi főügyész, és felesége Brenner Katalin (1889–1951), akiknek szomszédja volt Radnóti Kovács Árpád festőművész, a szalézi templom oltárképfestője. Szabó István Budapesten végzett jogot 1899-ben, ügyvédjelöltként a Budapesti Hírlap törvényszéki tudósítója volt, objektív, de érdekes szempontú írásaival hívta fel magára a figyelmet. Harcolt a háborúban, tartalékos hadnagyként szerelt le. 1918-tól volt Szombathelyen főügyész. Ügyésze volt a katolikus egyháznak, tagja a Földrajzi Társaságnak, Vasvármegye Törvényhatósági Bizottságának és több választmányának, a Szombathelyi Polgári Lövész Egyesület vezetőségének.

Az altemplom örök lakója lett dr. Pável Ágoston (1886–1946) egyetemi tanár, múzeumigazgató, költő, szerkesztő, író. A szlovén családban született Pável Ágoston

a két világháború közötti időszak meghatározó alakja volt Szombathelyen, aki polihisztorként (tanár, költő, könyvtáros, muzeológus-néprajzkutató, lapalapító és főszerkesztő, a helyi irodalmi élet szervezője, szlovén nyelvész és fordító) a város kulturális életének fellendítésén munkálkodott. Egyebek között ő hozta létre a Vas megyei Múzeumok Barátainak Egyesületét, ennek segítségével indította útjára a Vasi Szemle című, tudományos igényű helytörténeti folyóiratot, amely létrehozásának gondolata a Vas megyei értelmiség régi vágya volt. Szentgotthárdról két könyvet szerkesztett (és részben írt), a határ menti kisváros díszpolgárrá avatta. Nyughelyét a Nemzeti Sírkert részévé nyilvánították.

Itt őrzi sírfelirat Országh László (1907–1984) nevét, aki a magyar nyelv értelmező szótárának munkálatait irányította az MTA Nyelvtudományi Intézetében, egyetemi tanárként angol nyelvet és irodalmat tanított, az övé volt az akkor forradalmian újnak számító gondolat: szükséges az angol nyelv amerikai változatának tanulmányozása is. Nyugdíjas korában különböző méretű angol–magyar, magyar–angol szótárakat szerkesztett. Kriptája a Nemzeti Sírkert része.

A szülei mellé temették dr. Vukán György (1941–2013) Kossuth-, Erkel Ferenc- és Balázs Béla-díjas zongoraművészt, zeneszerzőt, akinek több mint húsz lemeze jelent meg, különböző jazz és komolyzenei formációkban dolgozott. 1991-ben misekompozíciót (Missa ad Dominum Jesum Christum) írt II. János Pál pápa magyarországi látogatásának alkalmából. Nemcsak világszerte elismert zeneművész volt, hanem fogorvos is. A szombathelyi Nagy Lajos Gimnáziumban érettségizett, aztán elvégezte a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zongora szakát (ahova egy zongoraverseny után felvételi nélkül bekerült), majd 1964-ben a Budapesti Orvostudományi Egyetemen szerzett diplomát. A zenéléssel párhuzamosan praktizált, és kutatott: ő találta fel és szabadalmaztatta a ma is használatos DMA-DentMetAct orvosi műszert és eljárást a fémallergia kimutatására.

Ádám László, a szombathelyi szalézi rend első plébános-igazgatójának sírhelyéhez közel esik Schmidt Mihály (1906–1979) szalézi szerzetes pap-karnagyé, aki 1918-ban lépett be a rendbe, majd Don Bosco városában, Torinóban teológiát tanult, ahol pappá szentelték. Intézeti nevelő lett, majd elvégezte az egyházi karnagyképzőt, 1940-ben került Szombathelyre. Miután az 1945-ös bombázáskor a székesegyház romba dőlt, a Szalézi plébánia Szent Kvirin temploma lett a püspöki szertartások és istentiszteletek helye. Hivatását egyházzenei szempontból is kiválóan betöltötte: Schmidt Mihály 1946-ban megszervezte a háború után leghosszabban együttmaradó és működő vegyeskart, a Szalézi Kórus Ének és Zenekara számtalan vidám művet adott elő a gyerekekkel. Ezt a vegyeskart 1955-ben feloszlatták, ekkor a szombathelyi zeneiskola tanára lett, majd 1959-ben létrehozta az Erkel Kórust. 1966-ban Graz-ba költözött, a szaléziek iparos iskolájában lett karnagy.

A hideg márványtáblák között az egyik bal oldali elágazásban Közép-Európa egyik legismertebb szentjének, Nepomuki Szent Jánosnak, a hidak szentjének és a gyónási titok vértanújának ember nagyságú figurája áll. A szombathelyi születésű Tóth István (1861–1934) műve, meleg színű, fahatású gipsz minta, ez alapján készí-

tett egy közel kétméteres bronz szobrot 1912-ben, amit aztán Zentán állítottak fel. A szobrászművész maga is itt nyugszik. Bár az élete nagy részét Budapesten töltötte – m. kir. kormányfőtanácsos is volt – számos, főleg egyházi tárgyú műalkotása között Szombathelyen három jelentős, városképet meghatározó művét tartjuk számon: Szent Márton herma (az ereklyetartó a székesegyházban), Szily János, Horváth Boldizsár szobrát. Az ő sírhelye is a Nemzeti Sírkert része.

Az utolsó előtti elágazásban jobbra nyugszanak a rend helyi működését 1989-ben újra felélesztő szalézi atyák, neveiket jegyzi egy egész fal fekete márványtáblákkal. Leghátul az altemplom mélyén az urnakripták sorakoznak a sötétben, itt-ott a digitális örökmécsek világítanak. A további bővítés a jelenleg széles-tágas folyosójáratok mentén lesz lehetséges. Még ebben az évben liftet létesítenek, amely akadálymentesítő céllal összeköti majd a templom szintjeit, így a mozgássérültek is könnyebben tudják majd megközelíteni a kriptát, amelyben egyébként három lépcső vezet le az oltár szintjéhez. Az altemplom reggel héttől este fél hétig nyitva van, bárki számára látogatható. A gyertyaégetés tilos, csak digitális örökmécsest szabad használni, illetve csak a kijelölt helyen lehet mécsest gyújtani. A kriptamiséket minden hónap harmadik napján tartják az alapítványi elhatározás szerint, ilyenkor valamennyi itt nyugvó ember lelkéért imádkoznak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ádám László szalézi plébános leirata a templomról, Vasvármegye Nyomdavállalat, Szombathely 1939
- Balogh Péter: Egy elfelejtett építész emlékére – Rauscher Miksa (1850–1934). In: Vas Népe, 1994. nov. 28. p. 11.
- Előadás az új köztemetőről. In: Hír, 1920. március 9. p. 1.
- Ruzsiczky Éva: Országgh László (1907–1984) – In: Szombathelyi Tudós tanárok, Szombathely, 1998. p. 171–183.
- Nagy Éva: Pável Ágoston (1886–1946) – In: Szombathelyi Tudós tanárok, Szombathely, 1998. p. 87–101.
- Brenner (VII.) János: A Vas vármegyei Brenner család elődei II. rész. In: Vasi Szemle 1997/3. p. 309-3015.
- Vas megyei fejek, szerk. és kiad: Halász Imre, Szombathely – Tóth Alajos, Sopron, 1930
- Magyar Katolikus Lexikon, 11. kötet (Sch) – főszerkesztő: Diós István, Budapest, Szent István Társulat, 2006
- Radvány Mihály: Éneklő Egyház szombathelyen. In: Vándortűz, 1947. május 3. p. 12.
- Blazovich János* adatait közli Vajk Ádám igazgató, Egyházmegyei levéltár, Győr – kézsülő történeti névtárukból 2017. 06. 30-án írott levelében kérdésemre válaszolva.